

Hivatkozások

1. Szállási Árpád: Kosztolányi, az orvosok és a betegsége. *Orvosi Hetilap* 1985, 126: 3218–3222.
2. Ascher Oszkár (1897–1965) színész, előadóművész
3. Kosztolányi Dezsőné: *Kosztolányi Dezső*. Révai, Budapest, 1938.
4. Munk Artúr: A beteg Kosztolányi. *Kalangya* 1937, VI: 193–200.
5. Kálló Antal: A kórbonctani és a kórszövettani osztály (prosectura) története. In: *A Fővárosi János Kórház jubileumi évkönyve. 1710–1895–1970*. Budapest, 1970.
6. Bodó M. – Honti J. – Sugár J. – Tanka D.: *A magyar patológia története*. Medicina, Budapest, 2005.

DR. ARANY ZSUZSANNA
irodalomtörténész, Budapest
GULYÁS GABRIELLA
orvosi könyvtáros, Budapest

Dalmady Zoltán soha közzé nem tett írása

A szóban forgó kinyomtatott szakmai értekezést dr. Kovács Ágota belgyógyász, volt osztályvezető főorvos küldte el szerkesztőségünknek. „Édesapám, dr. Kovács Ferenc szülész-nőgyógyász professzor hagyatékából került elő, tudomásom szerint soha, sehol nem került közlésre” – írja Kovács Ágota, majd így folytatja: „birtokomban van egy hasáblevont-gyűjtemény, mely az 1925-ben Budapesten rendezett Országos Természettudományi és Technikai Kongresszus orvosi tárgyú előadásait tartalmazza. A cikkek közül változatlan formában 1926-ban megjelent Scholtz Kornél írása a Népegészségügyben, és átírt szöveggel 1935-ben Tóth István írása az Orvoscépzésben. A hasáblevont-gyűjtemény annak idején úgy került édesapámhoz, hogy Budapesten főnöke, Tóth István szülész-nőgyógyász professzor neki adta át, hogy fejezetében a korrektúrát hajtsa végre. A gyűjtemény mellett van egy feljegyzés: „Így együtt ... a gyűjtemény még soha nem jelent meg.”

Az 1880 és 1934 között élt dr. Dalmady Zoltán maradandóan beírta a nevét a hazai reumatológia, balneológia, valamint sportorvostan történetébe.

Neve szerepel az *Új Magyar Életrajzi Lexikon-*

ban és a *Magyar Orvos-életrajzi Lexikon*ban is. Orvosi oklevelét 1902-ben Budapesten szerezte meg. 7 év belklinikai működés után lett fürdőorvos Ótátrafüreden – ami akkortájt a magaslati levegővel történő gyógyítást, például a Basedow-kórét jelentette.

Utóbb a margitszigeti gyógyfürdő igazgató-főorvosa volt, majd a háborúban katonaeorvosként tevékenykedett. Balneológiai, klimatológiai munkássága nyomán 1912-ben Budapesten egyetemi magántanár „a fizikai gyógymódok” tárgykörében, majd 1928-ban címzetes egyetemi tanár lett.

Érdekes módon hamar felismerte a sportolók egészségügyi vonatkozásainak fontos kérdését. 1913-ban közreadta *A sportolók egészségtana* című művét. Munkásságára emlékezve, 1969-ben a Magyar Sportorvos Társaság Dalmady-émlékérem kitüntetését alapította a legjobbak jutalmazására.

„A Magyar Szent Korona Országai Balneológiai Egyesülete” 1890-ben alakult meg. A történelem úgy hozta, hogy 1920-ban új elnevezése lett, „Országos Balneológiai Egyesület”, s ekkor lett Dalmady doktor a főtákará. 1929-ben ő szerkesztette az egyesület német nyelvű kiad-

A balneológia multja, jelene és jövőjének biztosítása hazánkban.

Irta: *Dalmady Zoltán dr.* egyetemi magántanár.

A magyar tudósok mindenkor kivették részüket a balneológia s a vele rokon tudományok fejlesztéséből, sőt mondhatni megalapozásából. *Than Károly* ásványvízelemzése során fektette új alapokra az oldatok vegyvizsgálati eredményeinek feltüntetését és értelmezését. Ásványvízben fedezte föl a carbonylsulfidot, egyszerre gazdagítván a chemia és a fürdőtan tudományát. *Zsigmondy Vilmos*, *Szontagh Tamás* geológiai, *Ilosvay Lajos*, *Lengyel Béla*, *Hankó Vilmos* ásványvíztani munkái, *Bókay Árpádnak* a meszes ásványvizekről, báró *Korányi Sándornak* a magaslati klíma bizonyos hatásairól és indicatióiról, *Lenkei Vilmosnak* a nap- és légfürdőkről, *id. Szontagh Miklósnak* a Basedow-kór klimatikus kezeléséről szóló és még sok más jeles szerző balneo- és klimatoterapiái munkái mindenkor nevet és elismerést szereztek a magyar tudományak.

Nagy-Magyarország sok száz ásványvizével, változatos klímájával, virágzó fürdőivel bőven adott anyagot és alkalmat a kutatásnak, melyet az Országos Balneológiai Egyesület mindenkor együttműködve a Budapesti Kir. Orvosegylettel, amelyből származott, *Taufer Vilmos*, *Bókay Árpád*, *Vámosy Zoltán* elnökeite alatt immár több mint 30 esztendőn át sikerrel támogatott.

Az ország megcsönkítésével elvesztettük ásványvizeink és klimatikus gyógyhelyeink legnagyobb részét. Ami megmaradt, csak a legszakosított kihasználással tud országos érdekeinknek megfelelni, minek előfeltétele alapos tudományos ismeretünk. A balneológiai kutatómunka tehát fokozott mértékben szükséges. S ha meggondoljuk, hogy a fürdőhelyeken és a gyógyintézetekben a természetadta gyógyító tényező csak centruma, s gyakran nem is lényege a gyógyító berendezésnek, míg a betegek gyógyításában a természetes gyógymódok egész sora kerül alkalmazásra, melyek így a maguk összességében teszik a fürdőkúrát, megértjük, hogy a balneológia fejlesztése nemcsak a fürdők, hanem az összes fizikai gyógyeljárások kutatását is magában foglalja. Ennek lehetősége még mai szűk hazánkban is változatlanul megvan.

Ennek dacára is még kell állapotunk, hogy e tudományok művelésében a külföld mögött elmaradtunk. Míg külföldön hatalmas folyóiratokat táplál a szakszerű kutatás; önálló intézmények vannak a fürdők, az éghajlat, a fizikai beavatkozások tanulmányozására; hatalmas iparágakat foglalkoztat a különböző készülékek előállítása; világforgalmat biztosít egy-egy fürdő mintaszerű berendezése; addig nálunk nem tud kifejlődni az a szellemi légkör, mely e téren kutatásokra és alkotásokra serkent, vagy legalább is módot ad.

A haladás legnagyobb akadálya a kellő képzettségű szakemberek csekély száma, s a kutatás tárgyi előfeltételeinek a hiánya. E két hiány egymással összefügg. Egyetemeinken ma a balneológia s a természetes gyógymódok általában nem részesülnek abban a méltánylásban, melyet megérdemelnének, s amely részükre külföldön biztosítva van. Ha van is a legtöbb klinikának fürdője, vízgyógyintézete s néhány fizioterapiás eszköze, olyan berendezése, mint aminővel a modern gyógyfürdők és szanatóriumok rendelkeznek, s melyek használatát, alkalmazását rendelését minden orvosnak tudnia kellene, egyik egyetemünk felszerelésében sines meg. Ez az oka, hogy nem nevelődnek szakemberek s nem folyik e téren tudományos kutatás és munka, s a mindennapi gyakorlat sem alkalmazza e gyógyító tényezőket oly kiterjedésben, mint aminőt megérdemelnék. Ez circulus vitiosus, mely végeredményben nálunk e tudományág elhanyagolására s fejlődni nem tudására vezet, messze kihatva gazdasági életünkre is.

Megjegyzendő, hogy a szakorvosi cím használatáról szóló 149.000/1924. sz. N. M. M. rendelet külön specialitásnak ismeri el a „természetes gyógymódok” (physikai therapia) szakmát, mely nyilván a fürdőtan tudást is megkívánja, s előírja az ehhez szükséges tanulmányokat. De arról nem történik intézkedés, hogy ezek hol volnának megszerezhetők.

Megfelelő oktató és kutató berendezés nélkül sem kellően képzett szakembereket, sem kultúránkhoz illő szakszerű tudományos munkát nem remélhetünk.

Ha ez akadályokat sikerülne elhárítanunk, a mostaninál sokkal nagyobb mértékben vehetnők ki részünket a fizikai gyógymódok megismerésére és fejlesztésére irányuló nemzetközi munkából s eredménnyel folytathatnók speciális hazai problémáink kutatását is. Elég arra utalnom, hogy a budapesti hévizek hatását exakt vizsgálatokkal csak igen nagy nehézségek között tanulmányozhatjuk, mert sem a klinikák, sem a kórházak egyáltalán nem veszik és nem is vehetik őket igénybe. Nincs sehol kórházi berendezésünk gyógyfürdővel kapcsolatban, pedig ez volna tudományos megismerésük egyik alapfeltétele. A Balatont, mely bebizonyítottan a maga nemében egyedülálló balneológiai objektum, csak természettudományi szempontokból ismerjük elég alaposan, míg a balneológiai

problémák egész sorával szolgál. Hazánk éghajlatának vizsgálata kiegészítésekre szorul, hiszen nincs egyetlen egy modern napsugázmérőnk, nem regisztráljuk a légkör lehűtőképességét, a legrövidebb hullámhosszúságú napsugarat, a levegő elektromos tulajdonságait stb., melyek egytől-egyig nagyjelentőségűeknek bizonyultak úgy az elméleti éghajlatban, mint az egészségügy és a klimatoterápia szempontjából.

Hogy e kutatásokban az orvosi, a földtani és hydrologiai, valamint a meteorológiai tudományos intézetek együttműködése gyakran szükséges, az a tárgy természetéből következik.

A nemzetközi munkamegosztás csak bizonyos témák területén van megszervezve — így bizonyos éghajlati kutatásokra —, de van valami hallgatólagos munkamegosztás abban, hogy minden országtól elvárják, miszerint természetadta gyógyító erőit felkeresse, tanulmányozza és az egész emberiség javára hasznossá tegye. Ez nekünk is kötelességünk.

Közvetlen tennivalóink e cél elérésére véleményem szerint a következők volnának:

1. Egy tudományos testület — mondjuk: „Magyar Balneológiai Tudományos Központ” — volna megalakítandó, hogy állami támogatás és esetleg más jövedelmek élvezése mellett, hazánk balneológiai értékeinek felkutatását, tudományos megvizsgálását irányítsa, a többiek együttműködését kívánó munkákat megszervezze, tudományos dolgozatok kiadását biztosítsa stb. Működése hasonló volna, mint aminőt a német „Zentralstelle für Balneologie“ fejt ki. Első munkái közé tartoznék „A magyar fürdők és ásványvizek könyve“ megszerkesztése és kiadása, mely hasonló volna a német, osztrák, francia, japán stb. hivatalos kiadásokhoz.

2. Valamelyik egyetemünk orvosi kara ellátandó volna mindazon berendezéssel, mely a balneológia s a vele rokon tudományok, így elsősorban a fizikai gyógy módok elméleti és gyakorlati oktatására megkívántatik, s módot nyújtana teljes mértékben az önálló búvárkodásra is. E berendezés képezhet önálló intézetet, vagy lehet kapcsolt valamely klinikával, elsősorban belgyógyászati klinikával, anélkül azonban, hogy beteganyagát egyoldalúan korlátozná.

3. Kívánatos, hogy meglévő vagy létesítendő gyógyfürdőink — elsősorban Budapesten —, valamint a klimatikus gyógyhelyeken, közkórház jellegével bíró intézmények működjenek, egyrészt nagyfontosságú szociális missziót szolgálva, másrészt mint a balneológiai szakkutatás szervei.

A balneológia úgy multjánál, mint jelenlegi gyakorlati használatának néhány jelenségénél fogva méltán keltett bizalmatlanságot az orvostudomány fölépítésében mértékadó körökben, s ez helyes útra terelődésének és egészséges fejlődésének egyik akadálya. Amily óriási előnyöket biztosít a magyar orvostudománynak a helyén alkalmazott túlzottan kritikus gondolkodásmód, éppoly veszélyeket is rejt, ha előítéletté vagy elfogultsággá fajul. Éppen a balneológia és a természetes gyógy módok tudománya terén nagy a veszedelem, s teszi a komoly kutatást fokozott mértékben szükségessé.

ványát, a *Die Balneologische Werte Ungarnst.* 1930-ban a tudományos osztály igazgatója. 1932-ben az egyesület fürdőkiállításának szervezője.

De komoly feladatokat vállalt a reumatológiai egyesület, a Magyar Orvosok Rheuma Egyesülete (MORE) munkájában is. Az 1928-ban megalakult világszervezet, az ILAR első kongresszusát 1929-ben Budapesten tartotta 19 nemzet részvételével. Ennek a nem mindennapi eseménynek — melynek évfordulóján a modern magyar reumatológiai egyesület, az MRE 1989-ben emléktáblát állított a Gellért fürdő halljában

– főtitkára Dalmady Zoltán volt. A nemzetközi reumatológiai folyóirat, az *Acta Rheumatologica* le is róttá háláját ezért — 1934-ben, amikor 54 éves korában elhalálozott, a képen látható fénykép közlésével emlékezett meg róla: „He was the soul of the first Congress of the League, which was held in Budapest...”

A hálás utókor 1961-ben szobrot állított Dalmady Zoltánnak. Kamotsay István alkotása 1961 óta áll a Sportkórház kertjében.

DR. GÖMÖR BÉLA